Gazelhan Kazancı Bedih

Kazancı Bedih, 1 Ocak 1929’da bu kentin Hekimdede Mahallesi’nde doğdu. Babası Çulhacı Halil Usta, annesi Zemzem Hanım’dı. Aile yoksuldu ama onurluydu, evde sürekli iş, emek ve dua vardı.

SABRİ UÇAR ÇALIŞKAN FRANKURT

Şanlıurfa’nın taş sokaklarından yükselen o ağır, içli ses.

Bir yanda kazancı dükkânının cızırtılı ocağı, diğer yanda cümbüşün metalik tınısı.

Bedih Yoluk, nam-ı diğer Kazancı Bedih, işte bu iki sesin, emeğin ve musikinin arasında büyümüş bir ustadır. Onun sesi yalnızca bir şarkı söyleme biçimi değil, bir hafıza formu, bir kültürel bellek biçimidir. Urfa sıra gecelerinin meclislerinden, mevlitlerin dua atmosferine uzanan çizgide Kazancı Bedih, sözün anlamını, makamın duygusunu ve insan sesinin manevî derinliğini bir potada eriten bir sanatçıydı.

Bugün onun sesi kayıtlarda yaşamaya devam ediyor fakat sesin asıl yankısı, halkın gönlünde, Urfa evlerinin sessizliğinde sürüyor.

Urfa: Sesin Coğrafyası

Bir sanatçının sesini anlamak, onun doğduğu toprağı anlamaktan geçer. Şanlıurfa, yalnızca bir şehir değil; binlerce yıllık bir söz kültürü coğrafyasıdır. Makamların, hoyratların, uzun havaların ve ağıtların yan yana yaşadığı bu kentte, her sokağın kendi sesi, her evin kendi tınısı vardır. Urfa’da müzik, eğlence değildir; kimliktir, gelenektir, var olma biçimidir.

Kazancı Bedih, 1 Ocak 1929’da bu kentin Hekimdede Mahallesi’nde doğdu. Babası Çulhacı Halil Usta, annesi Zemzem Hanım’dı. Aile yoksuldu ama onurluydu, evde sürekli iş, emek ve dua vardı. Küçük Bedih, çocuk yaşta kazancı ustalarının yanında çıraklık yaptı. Kazan dövdü, bakır işledi ama içindeki başka bir ses, onu her akşam sıra gecelerinin bulunduğu evlere sürükledi. Urfa’da müzik öğrenmek için okul gerekmezdi. Meclisler, yani sıra geceleri, hem konservatuvar hem sahneydi. Bedih de burada pişti. Büyüklerinden, özellikle Şıh Müslüm Görgün’den gazel okumayı, makam geçişlerini ve söz terbiyesini öğrendi. Askerlik yıllarında Bingöl ve Elazığ’da bandoda görev aldı; burada Batı müziğinin çok sesliliğiyle tanıştı, nota bilgisi olmasa da kulak terbiyesi edindi. Urfa’ya döndüğünde belediyede işçi olarak çalışmaya başladı. Gündüz kamu işçisi, akşam gazelhan. Bu ikili yaşam, onun mütevazı kişiliğini biçimlendirdi. 1975’te emekli olduğunda, tüm zamanı artık müziğe aitti.

Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Gazelhanlık

Gazelhanlık, Osmanlı saray çevresinde gelişmiş divan şiiriyle halkın sözlü geleneğini birleştiren, hem dini hem estetik yönü olan bir sanattır. 16. yüzyıldan itibaren, Fuzûlî, Nef’î, Nâbî, Şeyh Galip gibi şairlerin gazelleri, tekkelerde, meclislerde ve halk toplantılarında makamlı olarak okunurdu. Bu geleneğin halk ayağı, 19. yüzyılda özellikle Urfa, Diyarbakır, Elazığ, Erzurum ve Sivas çevresinde filizlenmiştir. Urfa ekolünün farkı, gazeli klasik musikinin ağır formundan çıkarıp halkın kalbine indirmesidir. Kazancı Bedih, bu dönüşümün son büyük temsilcisidir. O, gazeli makamda ama halk diliyle söyler; beyitin anlamını açıklar, sesiyle kelimenin önünü açar. Bu nedenle halk onu *“gazelhan”*dan ziyade *“gönül ehli”* diye anar.

Bedih’in sanatı, aslında bir sentezdir: Divan şiirinin mistik derinliği + Halk müziğinin içtenliği + Meclis kültürünün doğallığı. Bu üç unsur, onun icrasında eşzamanlı biçimde akar.

Sıra Gecesi: Bir Halk Konservatuvarı

Burada öncelikle sıra gecelerinin asıl içeriğini ve ortaya nasıl çıktığını anlamak gerekir ve bu konu için Kurtuluş Savaşı yıllarına geri dönmek gerekir.

Urfa’da Sıra Geceleri ve İşgal Dönemi

Sıra gecesi, Şanlıurfa’ya özgü, müzik, şiir, sohbet ve toplumsal dayanışma etrafında toplanan geleneksel bir meclis biçimidir. Hem kültürel hem de siyasal tartışmaların yapıldığı *“halk mektebi”* işlevi görmüştür. Bu geleneğin kökleri Ahi-yaran gibi kurumsal topluluk pratiklerine dayanır ve uzun süre kış aylarında arkadaş gruplarının bir araya geldiği nezih toplantılar olarak sürmüştür.

Mondros sonrası işgallerle birlikte işgal güçleri *(İngilizler ve sonra Fransızlar)* halkın bir araya gelmesini izlemek ve bölgesel örgütlenmeyi kontrol etmek istedi, yerlilerin toplu buluşmalarını engellemeye çalıştılar. Buna karşın şehirdeki yerel millî teşkilatlanmalar, aşiret önderleri ve askerî subaylar gizli yollarla bir araya gelerek direniş planları hazırladılar. Bazı kaynaklar, 1919–1920 döneminde küçük grupların resmî tören/etkinlik görünümünde veya geleneksel sıra gecesi zemininde gizli istişare ve örgütlenme yaptıklarını bildirir.

Urfa özelinde belgeler, Millî Mücadele’de yerel örgütlenmenin sıra gecesi gibi mekânlar üzerinden de sağlandığına işaret eder. Örneğin; 5 Eylül 1919’da Binbaşı Ali Rıza Bey önderliğinde gizli bir *“sıra gecesi”*nde toplanıldığı, daha sonra 9–10 Şubat 1920 gecesi Yüzbaşı Ali Saip *(Ali Saib)* öncülüğünde Fransız karargâhına yönelik saldırı ve genel direnişin patlak verdiği kaydedilir. Bu veriler, sıra gecelerinin hem sosyal hem de *(ihtiyaç duyulduğunda)* örgütsel işlevler üstlendiğini, dolayısıyla sokağa çıkma yasaklarını ve işgal gözetimini atlatmak

